

تدوین الگوی ایجاد فضای شهری برای ترغیب حضور کودکان (نمونه موردی: گذر سنگ سیاه، شیراز)

مسعود علیمردانی: استادیار، گروه طراحی شهری، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
ma_alimardani@yahoo.com

عبدالرضا پاکشیر: استادیار برنامه‌ریزی شهری، بخش شهرسازی، دانشگاه شیراز
apakshir@yahoo.com

یاسمن مستان: دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
yasaman.mastan26@gmail.com

چکیده

دوران کودکی بهترین زمینه را برای تعالی شخصیتی، تربیتی، میل بیشتر به زندگی جمعی و مشارکت اجتماعی انسانها فراهم می‌سازد. توجه به ایجاد فضایی مناسب برای رشد کودک و آشنایی با نیازها و خواسته‌های او که در دوران کودکی به آن نیازمند است، زمینه رشد شخصیتی و تربیتی کودک را به عنوان نسل فردا فراهم می‌کند. در شهرهای بزرگ خواسته‌های کودکان از شهر برآورده نمی‌شود و کودک به سبب عوامل مختلف کالبدی، اجتماعی و روانشناختی ترجیح داده می‌شود در محیط خانه که محیطی امنی است نگه داری شوند، در چنین شرایطی فضاهای شهری اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. این تحقیق به دنبال پاسخ به این سؤال است که تصورات کودکان در دنیای مدرن امروز از فضای شهری خارج از خانه چیست؟ این تحقیق از نظر هدف، کاربردی، از نظر ارتباط بین متغیرها، تحقیق علی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها بصورت میدانی و کتابخانه‌ای می‌باشد و با استفاده از مصاحبه انفرادی و گروه‌های کوچک تحلیل‌های گرافیکی، نقاشی کودکان برای کسب اطلاعات دقیق از محدوده مورد استفاده قرار خواهد گرفت. جامعه آماری شامل کودکان (۶ تا ۱۵ سال) می‌باشد. بدین منظور در طراحی پارک محله ای شهید جلال شناور واقع در بافت تاریخی سنگ سیاه شهر شیراز از کودکان ساکن در محله در طراحی جداگانه‌ی شهری کمک گرفته شد تا کودکان بتوانند مشارکت پذیری و بازی با همسالان خود را تجربه کنند و در طراحی فضای شهری محله‌ی خود سهمی داشته باشند زیرا یک فضای شهری مناسب کودکان فضایی است که از ابعاد مختلف، نیازها و خواسته‌های کودکان را مورد توجه قرار دهد و محیطی برای رفع این نیازها فراهم آورد اهداف کلی این تحقیق خلق شهری مناسب کودکان و شناسایی انتظارات آنها است.

کلید واژه‌ها: ۱- گذر سنگ سیاه ۲- شیراز ۳- فضای شهری ۴- حس تعلق به شهر ۵- مشارکت کودکان

۱- مقدمه

با گسترش موج شهرنشینی در دنیا از سویی و افزونی جمعیت از سوی دیگر کودکان در تحولات مدرن شهری ندیده گرفته شده و لزوم توجه به آنها در شهرها بیش از پیش احساس می شود. پروژه های شهر دوستدار کودک به طور عمده ایجاد فرصتی برای کودکان در راستای شکل دادن و یا تغییر محیط پیرامونشان است. کودکان و نوجوانان به عنوان اعضا جامعه با مجموعه ای از خواسته ها و نیازهای خاص، استفاده کنندگان محیط ساختگی هستند. از دیگر اهداف مهم در پروژه های شهر دوستدار کودک می توان به مواردی اشاره کرد: ایجاد علاقه در کودکان برای پیگیری حقوقشان، تمرین همکاری میان کودکان و بزرگسالان، فعالیت در راستای غلبه بر فقر و نابرابری، مشارکت دادن کودکان معلول، حمایت از خانواده، تشویق بزرگسالان در راستای حفظ و حمایت از حقوق کودکان، توسعه فضاهای تفریحی و براساس گزارش یونسکو در کشور ایتالیا اولین برنامه ریزی عملیاتی دولتی در سال ۱۹۹۷ در خصوص کودکان و نوجوانان صورت گرفت. از مهمترین اهداف این طرح به مواردی می توان اشاره کرد (نگارنده با استفاده منابع تحقیق)

آنچه مسلم است این است که فضای شهری باید برای تمام اقشار جامعه ایمن و قابل استفاده و جذاب باشد، در صورتی که همانطور که اشاره شد، در شهرها با فقدان فضاهایی که متناسب با نیازها و سن آنها طراحی شده باشد مواجهیم و در نتیجه می توان یکی از وظایف برنامه ریزان و طراحان شهری را کمک به زندگی سالم و شایسته برای همه کودکان خردسال و فراهم کردن فرصت های مناسب رشد همه جانبه برای آنها دانست. (عزیزی، ۱۳۹۲) از آنجا که شالوده شخصیت فرد در دوران کودکی اش پی افکنده می شود و این دوران بهترین زمان برای یادگیری می باشد، پس توجه به برنامه های مراقبت برای رشد و تکامل کودکان از همان بدو تولد، موجب خواهد شد تا کودکان بتوانند به حداکثر توانایی ها و استعداد های خود دست یابند که این امر نقش اساسی در آینده کودک و نیز آینده جامعه که توسط همین کودک ساخته می شود خواهد داشت. امروزه مطالعاتی که به ارزیابی دیدگاه های کودکان به عنوان آینده سازان جامعه در راستای طراحی فضاهای شهری پرداخته باشند، کمتر انجام گرفته است. (حق پرست، ۱۳۹۲) هدف از این پژوهش، تدوین معیارهای مطلوبیت فضاهای شهری از دیدگاه کودکان و در عین حال بررسی ضرورت و چگونگی دخیل کردن کودکان در فرآیند طراحی فضاهای شهری است. تلاش برای ارتقاء کیفیت یادگیری و رشد خلاقیت، بی ارزش خواهد بود اگر کودکان مجبور باشند در فضایی آموزش ببینند، که حس جستجوگرشان را نابود کند و مانع خلاقیت آنها گردد.

به هر حال کافی نخواهد بود که جهان را «برای» کودکان تغییر دهیم. جوهر اصلی نهضت جهانی کودکان و نوجوانان در این است که جهان را «با» و «به همراه» آنها تغییر دهیم. می بایست به دقت به گفته های کودکان و نوجوانان گوش بسپاریم و فرصت اظهار نظر در اختیار شان بگذاریم. شنیدن، کلید گفت و گوی موفق بین نسل هاست. می بایست به کودکان و نوجوانان توجه بیشتری بنماییم و آنها را به مشارکت در تصمیم گیری برای سرنوشت خویش دعوت کنیم. بدین منظور در این تحقیق به بررسی نمونه موردی فضای شهری دوستدار کودک واقع در شهر شیراز (محلای گذر سنگ سیاه) و بررسی نیازها و مشکلات کودکان این مکان (خلاقیت، حس شهروندی، نبود فضای مناسب کودکان، رشد فکری کودکان، طراحی با کودکان و...) پرداخته می شود، تا با شناسایی این نیازها با مشارکت کودکان طراحی مناسبی ارائه گردد. در این محله فضای محدودی (زمین چمن) برای فعالیت کودکان بالای ۱۲ سال وجود دارد اما کودکانی در سنین پایین تر از بازی در این فضا محروم شده اند و طبق گفته های خودشان اجازه ی ورود به این فضا را ندارند لذا با دستگاه های ورزشی ای که برای بزرگسالان در آن محل تعبیه شده است بازی می کنند و اوقات فراغت خود را می گذرانند که این دستگاه ها از نظر ایمنی برای آنها مناسب نبود و گاهاً خطراتی نیز تهدیدشان خواهد کرد. و همچنین می توان گفت این محدوده درصد قابل ملاحظه ای از کودکان (۶ تا ۱۲ سال) را دارا می باشد.

توجه به ایجاد محیطی مناسب برای رشد کودک و آشنایی با نیازها و سرشت فطری او که در دوران کودکی به آن نیازمند است، زمینه رشد شخصیتی و تربیتی او را به عنوان نسل سالم فردا، فراهم می آورد. همین عامل در تأمین سلامت اجتماعی نسل بعد و کاهش چندگانگی هایی که در عرصه مسائل اجتماعی و التهابات زندگی شهری رخ می نماید، نقش بسیار موثری دارد (طایفی، ۱۳۸۶، ص ۹۰). کودکان شهروندانی هستند که آینده شهر و کشور را می سازند و اگر بخواهیم در آینده، شهروندانی آشنا با حقوق شهروندی داشته باشیم باید از هم اکنون شهر را برای کودکان فراهم کرد. کمبود فضاهای مناسب بازیها و خواسته های کودکان و نوجوانان در شهرهای ما به شدت ملموس است و کودکان و نوجوانان نسبت به شهر، تصویری آمیخته با هراس و واکنش دارند. وظیفه اصلی شهرداری ها و نهادهای دولتی در هر شهری خدمات رسانی به شهروندان است که بخش عمده ای از این شهروندان کودکان هستند (اسماعیل زاده کوآکی، ۱۳۹۰، ص ۴۶). در این مقاله مواردی را به عنوان اهداف تحقیق مورد نظر در نظر گرفتیم که به شرح زیر است:

- طراحی محدودی مورد مطالعه به عنوان فضایی مناسب با نیازهای کودکان
- بررسی و شناسایی معیارهای طراحی فضای مناسب کودکان
- طراحی فضای شهری با هدف افزایش مشارکت کودکان
- ایجاد فضای شهری منعطف و منطبق با نیازهای کودکان
- توجه به نیاز اساسی کودکان
- ارتقاء خلاقیت کودکان در فضاهای عمومی محله
- افزایش تعاملات اجتماعی در فضاهای باز محله
- ایجاد فضای مناسب برای حضور کودکان
- ارتقاء حس شهروندی در کودکان

سوالات تحقیق شامل:

- چگونه می توان فضاهای شهری در جهت رشد نیاز کودکان طراحی کرد؟
- از نظر کودکان فضای شهری دلخواه آنها چگونه است؟
- چرا به محیط های دوستدار کودک نیاز داریم؟

۲- پیشینه تحقیق

شبیعه، برای اولین بار در ایران به طور خاص در زمینه مناسب سازی فضاهای شهری برای کودکان کتابی تحت عنوان «آماده سازی شهر برای کودکان» نمونه موردی تهران در سال ۱۳۸۵ تألیف کرده است که ضمن بررسی نحوه برخورد با کودکان، به نیازهای آنان به عنوان اصلی ترین گروههای اجتماعی شهر اشاره می کند و اینکه شهرها چگونه باید به تامین نیازهای کودکان بپردازند و کودکان از شهرها چه انتظاراتی دارند. آقا لطیفی (۱۳۸۷)، در مقاله ای با عنوان «مناسب سازی محیط برای خلاقیت کودکان» به بررسی و تبیین نقش محیط در پرورش خلاقیت کودکان و عوامل محیطی موثر بر آن پرداخته است. در این راستا با دقت در زندگی روزانه کودک، درک او از محیطی بازنشانی می شود، سپس با نگاهی جامع، محیطهایی مرتبط با کودک را مورد کنکاش قرار داده و در نهایت به ارائه راهکارهایی، هر چند ساده، جهت مناسب سازی فضاهای زندگی وی، پرداخته است.

کامل نیا و حقیر (۱۳۸۸)، در مقاله ای با عنوان «الگوهای طراحی فضای سبز در شهر دوستدار کودک، نمونه موردی: شهر دوستدار کودک بم» یکی از پروژه های تعریف شده در این راستا را پیدا کردن الگوهای طراحی فضای سبز با توجه به دیدگاه های بچه ها می دانند. در این طرح با استفاده از متدولوژی گروه بحث و روش های مشارکتی همچون قصه گوئی، جداول و پازل ها، مدلسازی، نقاشی و... نظرات بچه ها در ارتباط با فضاهای سبز جمع آوری و تحلیل شد. صادقی نائینی و همکارانش در تحقیق شان که در بررسی ایمنی کودکان در زمین های بازی پارک های شهری (مورد خاص: پارک های محلی - ناحیه ای تهران) انجام شده اشاره کرده اند که بیش از ۶۸٪ وسایل بازی در پارک ها می تواند مخاطره آمیز بوده و آسیب هایی را برای کودکان به همراه داشته باش. عدم مراقبت و نگهداری تجهیزات پارکی باعث شده که مخاطرات ناشی از حرکت دویدن و راه رفتن روی کفپوش های نصب شده در محوطه های بازی وجود داشته باشد. همچنین نشان داده شد که در ۷۸ درصد موارد مشکلات ایمنی باعث نگرانی مادران از بازی کودکانشان در پارک شده است.

گلاسون و نیل (۲۰۰۶)، اولین کتاب را در رابطه با شهر دوستدار کودک تحت عنوان «ایجاد شهر دوستدار کودک» تألیف کردند که اساسی ترین منبع نیز در این زمینه محسوب می شود. در این کتاب به بیان و معرفی شهر دوستدار کودک، شاخص ها و عوامل ضروری شهر دوستدار کودک پرداخته شده است. «ریگگیو» در سال ۲۰۰۲، مقاله ای درباره شهرهای دوستدار کودک، امکانات، بودجه و موسسات قانونی مورد نیاز و اینکه چگونه مفهوم شهر دوستدار کودک گسترش یافته نوشته است و به بررسی اساسنامه بنیادی شهرهای دوستدار کودک (CFC) پرداخته، همچنین دلایل ایجاد شهرهای دوستدار کودک و اصول کار و نمونه هایی از این شهرها را توضیح داده است. همچنین این موضوع را روشن ساخته که کمیته شهری حقوق کودک، سیستم کاری خود را براساس چهار اصل مهم حقوق کودک بنیان نهاده است:

۱- عدم تبعیض ۲- بیشترین علایق کودکان ۳- حقوق زندگی و توسعه حداکثری ۴- احترام به دیدگاه کودکان.

۳- روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی، از نظر ارتباط بین متغیرها، تحقیق علی و از نظر شیوه گردآوری داده ها بصورت میدانی و کتابخانه ای می باشد و با استفاده از مصاحبه انفرادی و گروه های کوچک تحلیل های گرافیکی، نقاشی کودکان برای کسب اطلاعات دقیق از محدوده (محل های گذر سنگ سیاه واقع در بافت قدیم شهر شیراز) مورد استفاده قرار خواهد گرفت. جامعه آماری شامل کودکان (۶ تا ۱۵ سال) این مجتمع می باشد.

۳-۱- جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش عبارت است از مجموعه ای از کودکان (۵-۱۴ سال) ساکن در بافت (گذر سنگ سیاه شیراز) که طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ و آمار بدست آمده جمعیت کل ساکن در بافت ۴۰۹۱ نفر (زن و مرد) و کودکان ساکن در بافت ۳۱۳ کودک پسر و ۲۸۶ کودک دختر) می باشد که دارای ویژگی های همگون می باشند و نتیجه پژوهش به آن جامعه تعمیم داده خواهد شد.

۳-۲- حجم نمونه

از آنجایی که جمعیت کودکان ساکن در بافت ۶۰۰ نفر می باشد حجم نمونه $n = 234,444,375,93$. لذا تعداد ۲۳۴ عدد پرسشنامه به منظور بررسی پژوهش تنظیم می گردد و در اختیار پاسخ دهندگان محدوده که والدین کودکان ساکن در محدوده هستند داده شده است

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

در این پژوهش تعدادی شاخص فضای شهری دوستدار کودک را بیان نمودیم و برای هر شاخص متغیرهایی در نظر گرفتیم.

جدول ۱- متغیرها و شاخص های عام فضای شهری دوستدار کودک

متغیر	شاخص
کالبدی	حذف ساختمان ها و فعالیت هایی که حس خشونت در کودک ایجاد کند (ساختمان های زمخت و خشن)
	وجود فضاهایی با مقیاس انسانی (مطابق با مقیاس کودکان)
	نبود گوشه های جرم خیز
	مبلمان مناسب برای کودکان
	توجه به کودکان معلول

^۱ - Gleeson & Niel

وجود فضاهایی در جهت افزایش تحرک فیزیکی و تعامل با محیط پیرامون	خدمات و فعالیتها
عدم وجود فضاهای وسیع و بزرگ شهری (جلوگیری از حس گرم شدن)	
فعالیت‌های فعال در شب (فروشگاه‌ها، جشن‌ها، جشنواره‌ها و...)	دسترسی
اجرای موسیقی زنده در مجتمع همراه با شعرخوانی و پانتومیم	
وجود موسسات و فضاهای مربوط به کودک (مثل کانون پرورش فکری کودکان)	منظر عینی
عدم تداخل پیاده و سواره	
دسترسی مستقل برای دوچرخه	منظر ذهنی
کف سازی مناسب با روحیه کودکان	
آرام سازی ترافیک	اجتماعی
دید مناسب به فضا (شکل جداره‌ها، کف، مبلمان)	
وجود نشانه‌های مناسب با روحیه ی کودکان	زیست محیطی
لبه‌های فعال	
نبود اغتشاشات بصری	اجتماعی
تناسبات بصری، خوانایی محیط، وضوح محیط و...	
پیوند با تاریخ و فرهنگ و هویت جمعی	زیست محیطی
وجود مبلمان شهری مناسب جهت یادگیری کودکان	
ایجاد فضاهای آموزنده	اجتماعی
وجود فضاهای متنوع و دارای پتانسیل برای توسعه ی ارتباطات جمعی	
ایجاد مراکز فرهنگی و اجتماعی	زیست محیطی
ایمن بودن فضا از نظر آلودگی صدا و هوا	
کاشت گیاهان توسط کودکان	اجتماعی
ایجاد فضاهای سبز عمده در محله	
امکان برخورد کودکان با هم‌نوعان و همسالان و امکان بازشناسی شخصیتی در محیط	زیست محیطی
حس مسئولیت پذیری از طریق فعالیت‌های گروهی	

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

پس از بین این ۷ شاخص تعدادی را به عنوان شاخص منتخب در نظر گرفتیم تا از آنها هم در تحلیل سوالات پرسش نامه و هم در فصل پنجم پژوهش که شامل طراحی جداره ی شهری در بافت قدیمی سنگ سیاه توسط کودکان ساکن در محدوده می‌شود استفاده نماییم.

نمودار ۱- شاخص های منتخب (نگارنده ۱۳۹۸)

۴- مبانی نظری

۴-۱- شهر دوستدار کودک

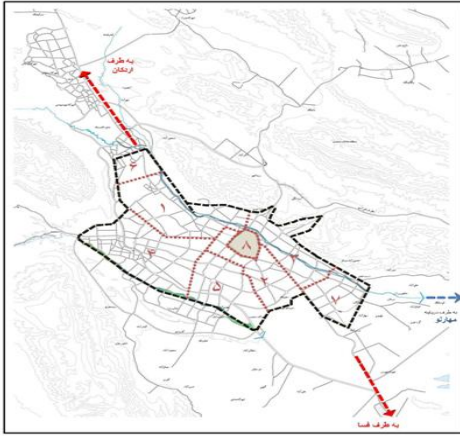
مفهوم "شهر دوستدار کودک" به طور کل به این معنی است که دولت مردان چگونگی این شهرها را بر اساس علایق بچه‌ها اداره می‌کنند و نیز به شهرهایی گفته می‌شود که در آن، حقوق اساسی بچه‌ها مثل سلامت، حمل و نقل، حمایت، آموزش و فرهنگ رعایت می‌شود (کربلایی، ۱۳۹۳). بر این اساس بچه‌ها به عنوان شهروندانی تعریف شده‌اند که حقوقی دارند و حق دارند نظراتشان را ابراز کنند. یک شهر دوستدار کودک تنها یک شهر خوب برای بچه‌ها نیست، بلکه شهری است که به وسیله کودکان ساخته می‌شود. (صفوی مقدم، ۱۳۹۲). کوین لینچ (۱۹۷۷) نوشته است شهر مورد پسند کودک شهری است که در آن کودکان می‌توانند رشد کنند و قدرت و پتانسیل‌های خود را ارتقا دهند و می‌توانند ایجاد اعتماد به نفس پیدا کنند و در جهان بطور فعال درگیر شوند؛ در عین حال مستقل باشند و قادر هستند مدیریت امور خود را بر عهده بگیرند (طاهری، ۱۳۸۹). یک شهر دوستدار کودک تجسم بیرونی کنوانسیون حقوق کودک در سطح محلی است که در عمل بدین معنی است که حقوق کودکان در سیاست‌ها، قوانین، برنامه‌ها و بودجه ریزی شهر منعکس شده است. در یک شهر دوستدار کودک، کودکان عناصر فعالی هستند که صدایشان شنیده شده و نظراتشان در فرایند تصمیم‌گیری مورد توجه قرار می‌گیرد (جوهری تیموری، ۱۳۹۴). شهر دوستدار کودک، شهر و یا به عبارت بهتر یک سیستم حکومت محلی است که مطابق با کتابچه راهنمای شهر دوستدار کودک، کودکان در آن:

- ۱- از تبعیض، خشونت و سوء استفاده محافظت می‌شوند.
  - ۲- شروع مناسبی در زندگی داشته و سالم و مسئولانه بزرگ می‌شوند.
  - ۳- به خدمات اجتماعی کافی دسترسی دارند.
  - ۴- دارای فرصت لازم برای تجربیات با کیفیت، آموزش جامع و مشارکتی و توسعه مهارت‌های خود هستند.
  - ۵- نظرات خود را بیان می‌کنند و بر تصمیمات تأثیرگذار هستند.
  - ۶- در زندگی خانوادگی، فرهنگی، شهری و اجتماعی، نقش آفرین هستند.
  - ۷- در محیط‌های امن و تمیزی که دسترسی به فضاهای سبز دارند، زندگی می‌کنند.
  - ۸- دوستان نشان را ملاقات می‌کنند و مکاتباتی برای بازی و لذت بردن دارند.
  - ۹- فرصتهای عادلانه‌ای را فارغ از قومیت، مذهب، درآمد، جنسیت و توانایی دارا می‌باشند.
- بر اساس تعاریف بین‌المللی شهر دوستدار کودک، شهری است که در آن بخش‌های مختلف جامعه متعهد می‌شوند تا استانداردهای لازم را برای زندگی شایسته کودکان در مناطق خود فراهم کنند. محیط فیزیکی که نیازها و علایق خاص کودکان را مدنظر قرار می‌دهد، برای مثال بهسازی مناطق، نورپردازی‌های استاندارد و ساخت مکان‌های بازی و خلاقیت به دور از ترافیک و آلودگی با مشارکت خود کودکان به ساخت شهرهای دوستدار کودک کمک می‌کند (گلاسون و نیل، ۲۰۰۶).

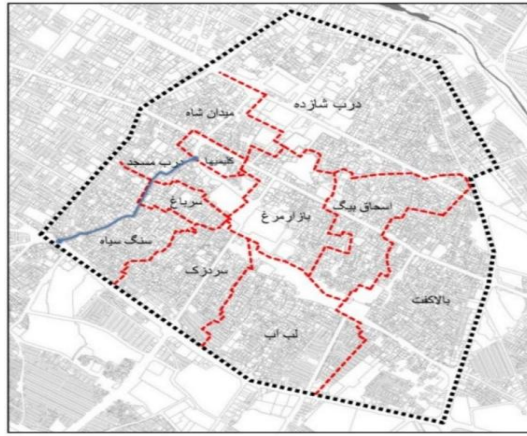
۵- یافته‌های تحقیق

۵-۱- معرفی محدوده مورد مطالعه

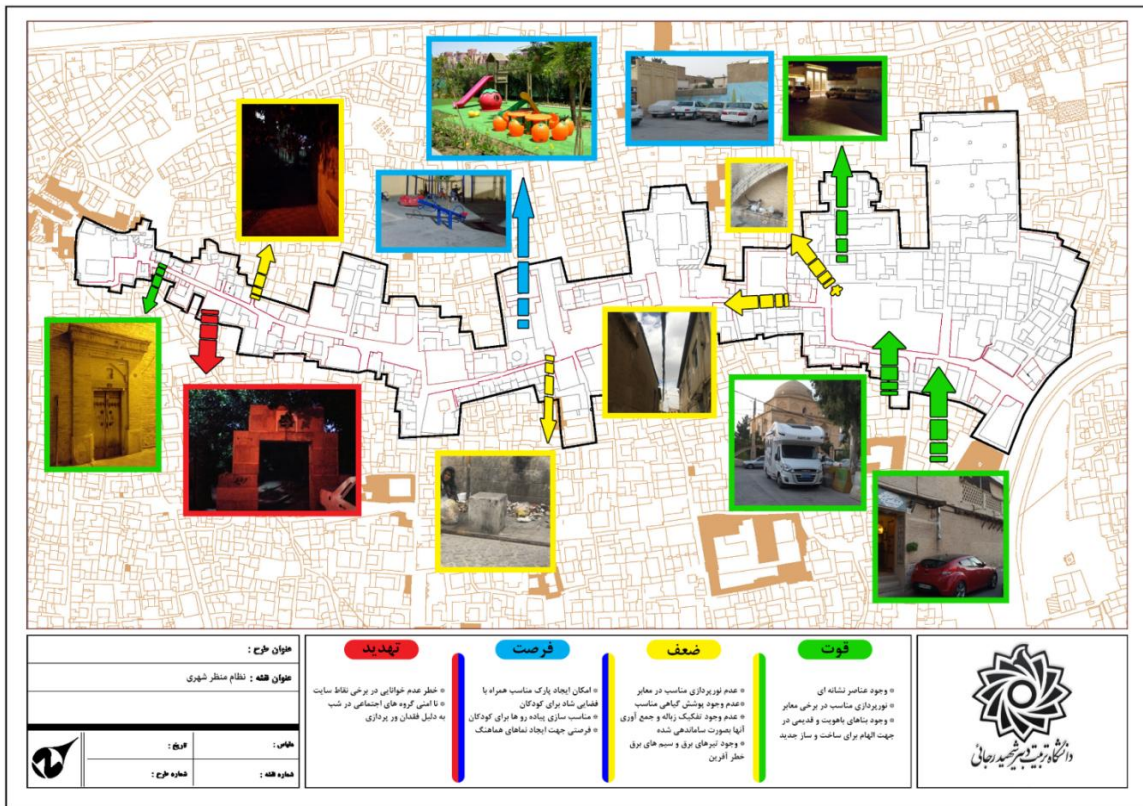
محل سنگ سیاه با جمعیتی در حدود ۴۰۹۱ نفر، در منطقه ۸ شیراز واقع شده است. نام این محله گرفته شده از سنگ سیاه، رنگ آرامگاهی است که منتسب به سیوییه، از بزرگان علم نحو عربی در قرن دوم هجری، در این محله قرار دارد. محدوده این محله از طرف جنوب و جنوب غرب حصار شهر قدیم بوده است و از طرف شمال به محلات میدان شاه و سر باغ و از سمت شرق به محله سر دزک محدود است. این منطقه علاوه بر این که هسته اولیه پیدایش شهر شیراز بوده، در حال حاضر نیز بسیاری از فعالیت‌های سیاحتی، زیارتی، فرهنگی، تجاری و مسکونی دارد. این بافت در دهه‌های اخیر همزمان با فرآیند مهاجرت اقشار بومی از بافت‌گروه‌های مختلف مهاجرین با منشاء مهاجرت مختلف را در خود جای داده است. گروه‌هایی که دارای هنجارها و الگوهای زندگی، فرهنگی متفاوت می‌باشد و به تناسب روابط درون گروهی کنونی به درجات متفاوتی متأثر از فرهنگ جامعه مبدا خود می‌باشند در حال حاضر در صد قابل توجهی از ساکنین محله را افراد غیر بومی همچون افغان‌ها و مهاجران سایر شهرها تشکیل می‌دهند که از علل آن می‌توان به مهاجرت ساکنین محلی و پایین بودن هزینه زندگی در این محل می‌توان اشاره کرد. این افراد به علت نداشتن فرهنگ و باورهای مختلف، تمایل چندانی برای برقراری روابط اجتماعی بین خود و افراد بومی محله ندارند. به طور کلی این محله از حیث فرسودگی، پایین بودن سطح درآمد، حضور اقشار سنتی در کنار مهاجران تازه وارد، کمبود خدمات شهری و کهنسالی جمعیت با مشکلات فراوانی مواجه است. محور تاریخی سنگ سیاه با حدود ۸۱۰ متر طول، یکی از مهمترین گذرهای اصلی شهر شیراز از گذشته تا به امروز بوده است. این محور تاریخی با گذر از محلات درب مسجد، سر باغ و محله سنگ سیاه، به یکی از مهمترین مراکز مذهبی و اقتصادی که همان آرامگاه امامزاده سید تاج الدین غریب و دروازه کازرون باشد ختم می‌شود. علاوه بر نقش ارتباطی خاص این محور، ویژگی‌های زیر نیز بر اهمیت آن افزوده است:

نقشه ۲- موقعیت بافت تاریخی در شهر شیراز، ماخذ:نگارنده، ۱۳۹۸

نقشه ۱- محله ی سنگ سیاہ در بافت تاریخی شیراز، ماخذ:نگارنده، ۱۳۹۸

نقشه (۳) نظام منظر شهری، ماخذ:نگارنده، ۱۳۹۸

۶- تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش متفاوت صورت گرفت، در بخش اول به توصیف داده‌ها کالبد شناسی متغیرهای اصلی و توصیف ویژگی‌های عمومی با سخن دهندگان می پردازیم. در بخش تحلیل داده‌ها نیز از روش تحلیل مسیر برای بررسی ارتباط میان متغیرهای تحقیق و متغیر وابسته اصلی پرداخته شده است.

۶-۱- کالبد شناسی متغیرهای اصلی

این قسمت شامل توصیف گویه‌های هر متغیر مورد استفاده در تحقیق با استفاده از آمار توصیفی و سنجش آن‌ها با طیف پنج تایی و بررسی تطبیقی شاخص‌ها است. در خصوص بیان شاخص‌های توزیع پراکندگی اختلاف نظر بین تعدادی از صاحب نظران وجود دارد. تعدادی از صاحب نظران روش تحقیق همچون مویگی و تورکیم اعتقاد دارند استفاده از میانگین و انحراف معیار برای بخش آمار توصیفی داده‌های رتبه ای که مقیاس لیکرت نیز از آن دسته اند مجاز نمی دانند و توصیه می کنند به جای میانگین از نما یا میانه و از همه بهتر مد استفاده می کنیم و به جای شاخص پراکندگی انحراف معیار از شاخص پراکندگی انحراف چارکی استفاده می کنیم.

جدول ۲- توزیع فراوانی طبقات مربوط به سنجه‌های تشکیل دهنده شاخص فضاهای کودک محور

گویه‌ها (زیرشاخص‌ها)	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع کل
تا چه میزان فضاهای مناسب کودکان در محله شما وجود دارد؟	۵	۷	۸۹	۹۶	۴۳	۲۴۰
تا چه اندازه ای کودکان محله از فضاهای مخصوص به خود رضایت دارند؟	۱۲	۱۸	۶۰	۱۰۸	۴۲	۲۴۰
تا چه حدی از فضاهای مناسب کودکان محله رضایت دارید؟	۰	۶	۵۱	۹۳	۹۰	۲۴۰
به چه میزان از تجهیزات مناسب کودکان در فضاهای محله رضایت دارید؟	۳	۶	۳۶	۱۰۸	۸۷	۲۴۰
تا چه اندازه ای فضاهای مناسب برای کودکان معلول در محله پیش بینی شده است؟	۶	۶	۳۳	۷۸	۱۲۰	۲۴۰
شاخص فضاهای کودک محور	فراوانی	۲۶	۴۳	۲۶۹	۳۸۲	۱۲۰۰
	درصد	۰.۰۲	۰.۰۳	۰.۲۲	۰.۴	۰.۳۱

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

طبق نتایج پرسش‌ها و مولفه‌های شاخص فضاهای کودک محور و بر اساس نظرات جامعه آماری، مردم میزان کودک محور بودن شهر خود را متوسط و میزان رضایت خود را از این امکانات کم بیان کرده‌اند.

جدول ۳- جواب‌های پاسخ دهندگان به تفکیک سوالات پرسشنامه

	Std. Deviation		Variance		Skewness	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error
۱	۱.۰۸۸	۱.۱۸۴	۱.۱۸۴	۲۹۷.	۳۳۷.	
۲	۱.۲۷۴	۱.۶۲۳	۱.۶۲۳	۵۹۹.	۳۳۷.	
۳	۱.۲۵۳	۱.۵۶۹	۱.۵۶۹	-۰.۳۱۸	۳۳۷.	
۴	۱.۴۱۴	۱.۹۹۸	۱.۹۹۸	-۰.۱۷	۳۳۷.	
۵	۱.۴۵۷	۲.۱۲۲	۲.۱۲۲	-۰.۴۰۴	۳۳۷.	
Valid N (listwise)						

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

جدول ۴- توزیع فراوانی طبقات مربوط به سنجه‌های تشکیل دهنده شاخص فعالیت‌های شبانه

گویه‌ها (زیرشاخص‌ها)	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع کل
به چه میزان کودکان در فعالیت‌های شبانه محله حضور دارند؟	۰	۰	۳۰	۹۹	۱۱۱	۲۴۰
تا چه حد فضاهای محله در هنگام شب را برای حضور کودکان مناسب می‌دانید؟	۰	۳	۵۱	۱۱۷	۶۹	۲۴۰
تا چه اندازه عبور و مرور وسائل نقلیه امنیت جانی کودکان محله را تهدید می‌کند؟	۳	۸	۹۵	۸۱	۵۱	۲۴۰
شاخص سرمایه اجتماعی	فراوانی	۳	۱۱	۱۷۶	۲۳۱	۷۲۰
	درصد	۰.۰۱	۰.۰۱	۰.۲۴	۰.۴۱	۰.۳۲

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

در بخش دوم به ارزیابی شاخص فعالیت‌های شبانه پرداختیم. فعالیت‌های شبانه یکی از فاکتورهای اصلی شهر کودک محور است، در این بخش با طرح سوالاتی هم چون میزان رضایت از کیفیت فعالیت‌های شبانه سعی در ارزیابی میزان فعالیت‌های شبانه بر طبق نظر جامعه آماری پرداختیم. از دیدگاه مردم، میزان رضایت خود از فعالیت‌های شبانه و فضاهای مخصوص فعالیت‌های شبانه را متوسط ابراز داشته‌اند. در این بین مردم، تاثیر فضاهایی مثل مراکز محله، پارک‌های محلی و مراکز تفریحی در بهبود فعالیت‌های شبانه را بسیار زیاد می‌دانستند.

جدول ۵- شاخص فعالیت‌های شبانه

	Std. Deviation		Variance		Skewness	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error
۶	۱.۱۰۷	۱.۲۲۴	۱.۲۲۴	-۰.۲۸۲	۳۳۷.	
۷	۱.۳۱۴	۱.۷۲۶	۱.۷۲۶	۹۲۵.	۳۳۷.	
۸	۱.۱۳۶	۱.۲۹۱	۱.۲۹۱	-۰.۰۷۱	۳۳۷.	
Valid N (listwise)						

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

جدول ۶- توزیع فراوانی طبقات مربوط به سنجه‌های تشکیل دهنده شاخص کیفیت معابر

گویه‌ها (زیرشاخص‌ها)	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع کل
تا چه حد مسیرهای پیاده مناسب برای حضور افراد در محله وجود دارد؟	۶	۲۴	۹۶	۸۷	۲۷	۲۴۰
تا چه حدی کف سازی فضاهای مخصوص کودکان را مناسب می‌دانید؟	۰	۰	۵۱	۱۳۲	۵۷	۲۴۰
تا چه اندازه فضاهای سبز مناسب حضور فعال کودکان در محله وجود دارد؟	۶	۶	۴۵	۹۹	۸۴	۲۴۰
به چه میزان کودکان محله در فضاهای سبز و باز محله حضور می‌یابند؟	۲۱	۲۱	۶۹	۷۸	۵۱	۲۴۰
شاخص کیفیت معابر	فراوانی	۳۳	۵۱	۲۶۱	۳۹۶	۹۶۰
	درصد	۰.۰۳	۰.۰۵	۰.۲۷	۰.۴۱	۰.۲۲

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

بر طبق نتایج پرسشنامه، گویه‌های کیفیت معابر در سه سوال مورد پژوهش قرار گرفته است. بر طبق نتایج کلی پرسشنامه‌ها و نظرات جامعه آماری، مردم میزان کیفیت معابر را کمی پایینتر از متوسط بیان کرده‌اند. در گویه اول به پرسش نظر مردم مبنی بر میزان وجود مسیرهای پیاده مناسب جواب داده‌اند که آن را خوب و قابل قبول عنوان کرده‌اند.

جدول ۷- مد پاسخ دهندگان

	Std. Deviation	Variance	Skewness	
	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error
۹	۱.۰۴۷	۱.۰۹۶	۱.۰۵۸	۳۳۷.
۱۰	۱.۲۶۴	۱.۵۹۸	۵۲۲.	۳۳۷.
۱۱	۱.۰۸۰	۱.۱۶۶	۱.۰۱۷	۳۳۷.
۱۲	۱.۲۳۳	۱.۵۲۰	۳۷۴.	۳۳۷.
Valid N (listwise)				

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

جدول ۸- توزیع فراوانی طبقات مربوط به سنجش‌های تشکیل دهنده شاخص مشارکت پذیری

جمع کل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه‌ها (زیرشاخص‌ها)
۲۴۰	۶۰	۱۰۸	۶۰	۹	۳	تا چه حدی از مشارکت کودکان در جهت توسعه فضای سبز محله استفاده می‌شود؟
۲۴۰	۵۱	۶۰	۸۴	۳۰	۱۵	به چه میزان کودکان محله در فعالیت‌های جمعی با یکدیگر شرکت دارند؟
۲۴۰	۳۶	۸۷	۷۸	۳۶	۳	به چه اندازه فضاهای آموزشی مناسب برای کودکان در محله وجود دارد؟
۲۴۰	۵۴	۵۱	۸۴	۴۸	۶	تا چه حدی فضاهای مناسب دوچرخه سواری کودکان در محله وجود دارد؟
۹۶۰	۲۰۱	۳۰۳	۳۰۶	۱۲۳	۲۷	فراوانی
۱	۰.۲	۰.۳۱	۰.۳۱	۰.۱۲	۰.۰۲	درصد

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

در بخش بعدی به بررسی شاخص مشارکت پذیری پرداختیم. برای این مولفه نیز چهار پرسش مطرح گردیده، که دربرگیرنده ی شاخص‌های فضاهای مناسب می باشد. تمایل به پیاده روی در شب و میزان مسائل و مشکلات امنیتی و همچنین میزان امنیت فضاهای عمومی محل سکونت خود از جمله پرسش‌هایی است که به بررسی این مولفه پرداخته است. با توجه به نتایج پرسشنامه، میزان احساس امنیت در محل سکونت و همچنین تمایل به پیاده روی در شب را زیاد بیان کرده‌اند که به معنای خوب و قابل قبول بودن این گویه‌ها می باشد.

جدول ۹- شاخص مشارکت پذیری

	Std. Deviation	Variance	Skewness	
	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error
۱۳	۱.۳۵۱	۱.۸۲۴	-۰.۳۹۳	۳۳۷.
۱۴	۱.۳۶۶	۱.۸۶۵	۰.۳۹۰	۳۳۷.
۱۵	۱.۱۴۲	۱.۳۰۴	-۰.۰۰۵	۳۳۷.
۱۶	۱.۰۱۰	۱.۰۲۰	۱.۳۶۱	۳۳۷.
Valid N (listwise)				

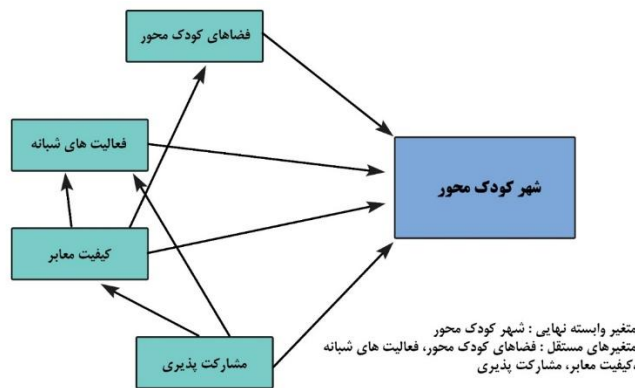
ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

۶-۲- تحلیل داده‌ها

تحلیل مسیر^۱ نخستین بار توسط یک بیولوژیست به نام سوول رایت^۲ در سال ۱۹۳۴ در ارتباط با تجزیه کردن مجموع همبستگی بین دو متغیر در یک سیستم علی معرفی گردید. این روش تعمیم یافته‌ی روش رگرسیون چند متغیره در ارتباط با تدوین مدل‌های علی است. این روش بر استفاده ابتکاری از نمودار تصویری که به دیاگرام مسیر است، تاکید خاص دارد. در روش تحلیل مسیر، علاوه بر تاثیر مستقیم، امکان شناسایی تاثیرات غیرمستقیم هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته نیز وجود دارد. به همین خاطر، در تحلیل مسیر، با چندین معادله خط رگرسیونی استاندارد شده مواجه هستیم، در حال که در تحلیل رگرسیون، تنها با یک معادله ی خط رگرسیونی استاندارد شده داریم. در واقع تفاوت تحلیل مسیر و رگرسیون در توانایی تحلیل مسیر در سنجش تاثیرات غیرمستقیم (علاوه بر تاثیرات مستقیم) است. در تحلیل مسیر فلش‌ها مشخص کننده تاثیرات علی از متغیرهای مستقل به سمت متغیرهای وابسته میانی و نهایی می‌باشند. تحلیل مسیر برای تبیین دقیق تر روابط علی متغیرها، به تجزیه همبستگی بین متغیرها می‌پردازد. از طریق این تجزیه، اثرات مستقیم و غیرمستقیم یک متغیر، بر متغیر دیگر مشخص می‌گردد. در هنگام آزمون مدل نظری، به بررسی میزان همبستگی دو جانبه بین متغیرهایی می‌پردازیم تا پی ببریم آیا متغیرهای مستقل با همدیگر همبستگی دارند یا خیر. این رابطه از نوع همبستگی است و نمی‌توان آن را علی فرض کرد. وجود همبستگی بالا بین متغیرهای مستقل نشان می‌دهد که متغیرهایی که برای این پژوهش انتخاب شده‌اند دارای پشتوانه تئوریک هستند و افزایش یا کاهش در هر یک از این متغیرها، با افزایش یا کاهش در متغیر مقایسه شده با آن همراه می‌باشد.

^۱ - path analysis
^۲ - swell wright

نمودار ۲- انواع متغیرها، ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

ارزیابی مناسب بودن مدل: در تحلیل مسیر، برای ارزیابی مدل از آماره R^2 استفاده می‌شود. این آماره واریانس متغیر وابسته را نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل توانسته‌اند آن را تبیین کنند. در واقع، R^2 نشان‌دهنده‌ی این است که مدل تا چه اندازه برانزده مجموعه‌ای از داده‌هاست. بنابراین هر چه مقدار R^2 بالاتر باشد، مدل قوی‌تر است و برعکس مقدار پایین R^2 دلالت بر ضعف مدل دارد که باید مدل دیگری بین متغیرهای بسازیم که تبیین‌کننده واریانس بیشتری باشد.

۳-۶- آزمون ضرایب مسیر

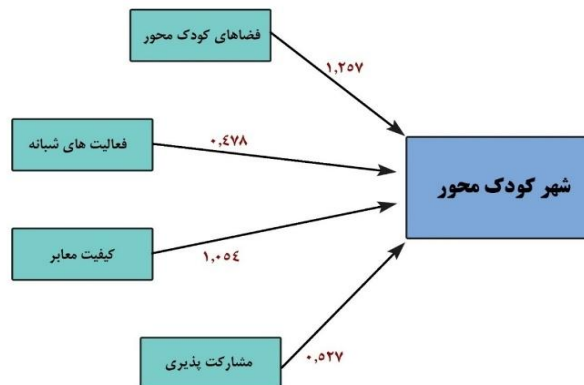
در تحلیل مسیر یک مدل نظری را به آزمون می‌گذاریم که در نهایت با اجرای تحلیل، این مدل نظری (که از چارچوب نظری به دست می‌آید) باید به یک مدل تجربی (که از تحلیل مسیر به دست می‌آید) منتهی شود، بنابراین طبیعی است که همواره ساخت روابط علی بین متغیرها در مدل تجربی با مدل نظری فرق دارد. اما چه متغیرهایی باید در مدل باقی بمانند و چه متغیرهایی باید از مدل حذف شود؟ قاعده کلی این است که در اجرای تحلیل مسیر، متغیرهایی که مقدار بتا یا ضریب مسیر (Beta) آن‌ها در سطح خطای کوچکتر از ۰.۰۵ معنی‌دار نشود، از مدل حذف می‌کنیم. بنابراین، مسیر این متغیرها نیز از مدل حذف می‌شود. البته هر چه حجم نمونه بزرگتر باشد، احتمال این که ضرایب مسیر معنی‌دار شوند، بیشتر است. در مدل ما عوامل موثر بر شهر کودک محور نشان داده شده است، جهت بررسی این سنجه‌ها از نرم افزار SPSS استفاده کرده و از مسیر `Analyze-regression-linear` استفاده می‌کنیم، در جدول باز شده متغیر وابسته را وارد کادر DEPENDENT و متغیرهای مستقل را وارد کادر Independent می‌کنیم.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.۹۰۳ ^a	.۸۱۶	.۸۰۰	۵۲۴

از میان چهار متغیر مستقل که بر مبنای مطالعات نظری دارای تاثیرات مستقیم بر متغیر شهر کودک محور بودند، متغیرهای فضاهای کودک محور، مشارکت پذیری، کیفیت معابر و فعالیت‌های شبانه تاثیر معناداری بر متغیر آسیب‌های امنیتی اجتماعی دارند.

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	.Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	۱۹۱.	۲.۱۳۵		۰.۸۹.	۹۲۹.
	فضاهای کودک محور	-.۰۴۵	۰.۶۵.	.۴۷۸.	-.۷۰۲	۰.۰۲.
	فعالیت‌های شبانه	۳۳۴.	۰.۴۸.	۱.۲۵۷	۶.۹۹۴	۰.۰۰.
	کیفیت معابر	-.۴۰۷	۰.۶۹.	۱.۰۵۴	-۵.۹۰۷	۰.۰۰.
	مشارکت پذیری	۲۹۳.	۰.۹۲.	.۵۲۷.	۳.۱۴۰	۰.۰۳.

a. Dependent Variable: koodak mehvar

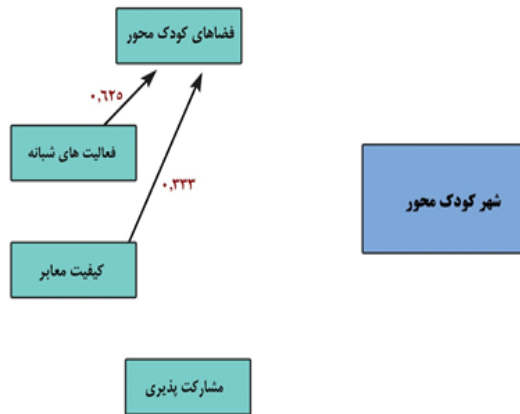
نمودار ۳- شهر کودک محور متغیر وابسته، ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

در مرحله ی بعد فضاهای کودک محور را به صورت متغیر وابسته در نظر می گیریم و ارتباط آن را با متغیرهای مستقل فعالیت های شبانه و کیفیت معابر بررسی می کنیم.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.۹۳۴ ^a	.۸۷۲	.۸۶۷	1.613

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	.Sig
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	-۸.۳۲۵	۲.۱۹۶		-۳.۷۹۱	۰۰۰
فعالیت های شبانه	.۹۰۹	۱۶۵	.۶۲۵	۵.۴۹۸	۰۰۰
کیفیت معابر	.۶۹۸	۲۳۸	.۳۳۳	۲.۹۳۳	۰۰۵

بر طبق نتایج به دست آمده از جدول بالا، تاثیر هر دو متغیر مستقل بر متغیر وابسته معنادار است و بنابراین مدل نظری با مدل تجربی انطباق دارد.

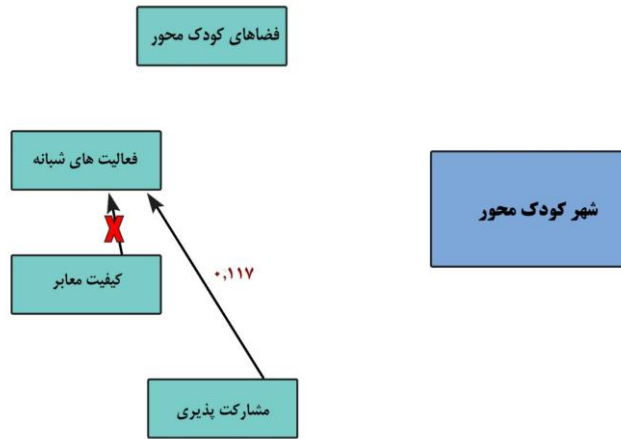
نمودار ۴- فضاهای کودک محور متغیر وابسته، ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

در بخش سوم، طبق مدل نظری تهیه شده، این بار فعالیت های شبانه به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده و ارتباط آن را با متغیرهای مستقل کیفیت معابر و مشارکت پذیری در نظر می گیریم.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۱	.۸۱۵ ^a	.۶۶۴	.۶۵۰	۱.۱۹۲

Coefficients ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	.Sig
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	۳۱.۲۵۲	۱.۶۲۳		۱۹.۲۵۳	۰۰۰
کیفیت معابر	-.۰۷۸	۱۲۲	.۱۱۷	-.۶۳۶	.۵۲۸
مشارکت پذیری	-.۶۷۷	۱۷۶	.۷۰۹	-۳.۸۴۶	۰۰۰

از میان دو متغیر مستقل که بر مبنای مطالعات نظری دارای تاثیرات مستقیم بر متغیر فعالیت های شبانه بودند، تنها متغیر کیفیت معابر و مشارکت پذیری دارای تاثیر مستقیم بر میزان فعالیت های شبانه هستند و متغیر دیگر، کیفیت معابر تاثیر معناداری بر متغیر میزان فعالیت های شبانه ندارد.

نمودار ۵- فعاليت هاى شبانه متغير وابسته، ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

هدف از تحليل رگرسيون برآورد ضرايب رگرسيونى (بتا) مسيرهاى نمودار مسير است. در نتيجه مي بايست در پي شناسايي ضرايب رگرسيونى باشيم و مدل نظري خود را با مدل تجربى تطبيق دهيم. تاثير متغيرهاى مستقل بر متغيرهاى وابسته نهايى به ۳ صورت است:

۱. صرفا به صورت مستقيم ۲- صرفا به صورت غير مستقيم ۳- هم تاثير مستقيم و هم غير مستقيم
۲. متغيرهايى كه صرفا به صورت مستقيم بر ميزان شهر کودک محور اثر گذاشته اند: هر چهار متغير داراي تاثير مستقيم معنا دارى بر متغير وابسته دارند. ۲-
- متغيرهايى كه صرفا به صورت غيرمستقيم بر متغير وابسته نهايى تاثير گذاشته باشد و تاثير مستقیمی بر متغير وابسته نهايى نداشته باشد، وجود ندارند. ۳-

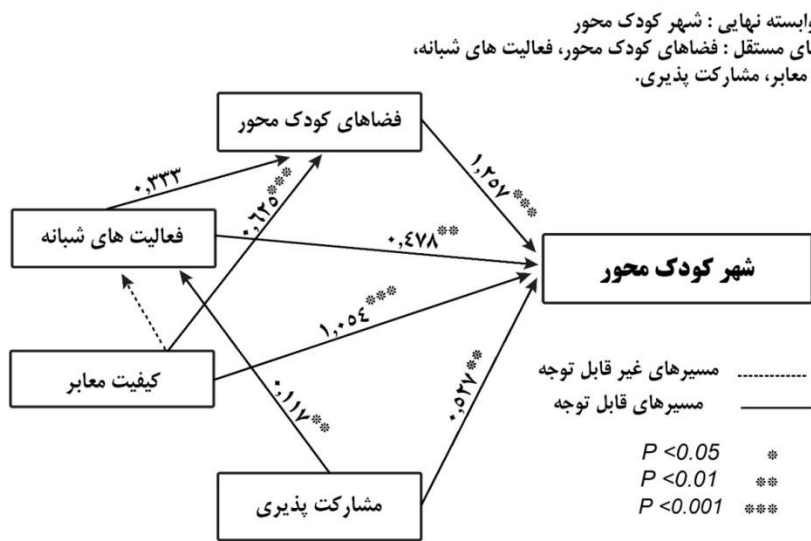
در نهايت ضريب مسير مستقيم و غيرمستقيم در قالب جدولی به شکل زیر نشان داده می شود:

جدول ۱۰- ضريب مسير مستقيم و غيرمستقيم

متغيرهاى مستقل	انواع تاثير		
	مستقيم	غيرمستقيم	كل
فضاهای کودک محور	۰.۷۰۲	۰.۷۸۵	۱.۴۷۸
فعاليت هاى شبانه	۱.۲۵۷	-----	۱.۲۵۷
كيفيت معابر	۱.۰۵۴	-----	۱.۰۵۴
مشاركت پذيرى	۰.۵۲۷	۰.۹۰۱	۱.۴۲۸

ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

اثرات غيرمستقيم هر متغير برابر با حاصل ضرب مسيرهاى جداگانه ی آن متغير است. به عنوان مثال اثر غير مستقيم فعاليت هاى شبانه برابر است با حاصل ضرب ضرايب مسير فعاليت هاى شبانه بر فضاهای کودک محور و فضاهای کودک محور بر ميزان شهر کودک محور و همينطور تاثير غير مستقيم مشاركت پذيرى با حاصل ضرب مسير مشاركت پذيرى بر فعاليت هاى شبانه و مسير فعاليت هاى شبانه بر فضاهای کودک محور. تاثير كلی هر متغير نیز برابر است با مجموع اثرات مستقيم و غيرمستقيم آن متغير و در نهايت مدل تجربى ما به صورت زیر تبديل می شود:

نمودار ۶- مدل تجربی، ماخذ: نگارنده، ۱۳۹۸

در نهایت نیز به بررسی آزمون نرمال بودن خطاها می پردازیم، برای اینکار نیز می توان از نرم افزار SPSS کمک گرفت به این صورت که طبق مسیر Analyze-regression-linear پیش رفته و متغیر مستقل را در کادر Dependent و متغیرهای مستقل را در کادر Independent وارد می کنیم، در نهایت در سمت راست از گزینه Plot متغیر Zresid را در کار Y و متغیر Zpred را در کادر X قرار می دهیم و گزینه ی Histogram را نیز انتخاب می کنیم، نتیجه آزمون نموداری را نشان می دهد که می توان در آن نمودار توزیع فراوانی و نمودار توزیع نرمال را دید. برای کنترل میزان کاذب بودن رگرسیون ها به مقدار Mean که حاکی از مقدار میانگین است توجه کنید که این مقدار به عدد صفر باید نزدیک باشد.

۷- نتیجه گیری

کودکان در هر یک از مراحل رشد خود نیازهای جسمی و روحی خاص و متنوعی را دارا هستند. که این نیازها می بایست در فضای مشخصی پاسخ داده شود، اولین محیط تاثیر گذار بر کودک خانواده و محیط حاکم بر آن است و پس از آن فضاهای آموزشی مانند مهدکودک و دبستان و در نوع دیگر فضا، فضاهای عمومی شهری هستند که می بایست پاسخگو به نیازها و انتظارات خاص کودکان باشند. پس از یک محیط خانه مطلوب و متناسب با نیازهای روانی کودک و سپری کردن دوران نوپایی حال وی پا به محیطی فراتر از خانه می گذارد و در یک فضای شهری قرار می گیرد. این فضا می بایست در عین ایمن بودن موجب بروز رفتار خلاقانه، بالا رفتن سطح مشارکت وی، ایجاد حس شادی و به وجود آوردن حس تعلق به مکان در کودک گردد. در این فضا طراحان و برنامه ریزان می بایست با توجه به نیازها و علایق شناسایی شده کودک سعی در برآورده سازی این انتظارات داشته باشند. حضور در طبیعت و انجام بازی های متنوع با اسباب و وسایل متنوع، رنگارنگ و بی خطر که اغلب از جنس پلاستیک هستند و استفاده از اسباب بازی به عنوان یک ابزار آموزشی می تواند فضا را به یک فضای تفریحی-آموزشی تبدیل کند و به فراگیری بهتر کودکان در حین بازی و مشارکت در جمع کمک کند. این فضا می بایست قابل کنترل و ایمن باشد و برای نظارت والدین بر فرزندان مشکلی ایجاد نکند.

به طور کلی یک فضای شهری مطلوب می بایست برای تربیت و لذت کودک فراهم شود. کودکان در حین بازی و مشارکت در جمع کمک کند. این فضا می بایست قابل کنترل و ایمن باشد و برای نظارت والدین بر فرزندان مشکلی ایجاد نکند. به طور کلی یک فضای شهری مطلوب می بایست برای تربیت و لذت کودک فراهم شود. در گذشته با وجود حیاطها و باغچه ها بسیاری از نیازهای بازی در داخل این فضاهای خصوصی یا نیمه خصوصی رفع می شد، اما اکنون به دلایل گفته شده حیاطها کمتر از این جهت می توانند پاسخگو نیاز آنها باشند. همچنین کاهش تعاملات اجتماعی و سست شدن روابط بین ساکنین محلات موجب افزایش نگرانی والدین و عقب نشینی کودکان به درون خانه ها شده است. با توجه به اهمیت بازی در شکل گیری شخصیت کودکان، فضاهای بازی باید به گونه ای طراحی شوند که مشوق حضور آنها در این فضاها باشند. برای فراهم آوردن شرایط مناسب جهت ایجاد فضای بازی در شهر ابتدا باید امنیت استفاده کننده و نکات ضروری برای مناسب ساختن فضا جهت داشتن شرایط بازی فراهم شود. هنگامی که از کودک و فضای شهری برای او سخن به میان می آید باید به نظارت بر این فضاها توسط بزرگترها و حداکثر انعطاف پذیر بودن آنها برای داشتن چند عملکرد و قابلیت استفاده از آنها برای سنین دیگر نیز توجه شود.

۸- منابع

۱. اسماعیل زاده کواکی، علی و محمد علی میرشکاری، مینا امیری نژاد (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص های شهر دوستدار کودک از نظر معماری و شهرسازی اسلامی در عصر جدید، ص ۳.
۲. اسماعیل زاده کواکی، علی و محمد علی میرشکاری، مینا امیری نژاد (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص های شهر دوستدار کودک از نظر معماری و شهرسازی اسلامی در عصر جدید، ص ۴۶.
۳. آقالطیفی (۱۳۸۷). «مناسب سازی محیط برای خلاقیت کودکان».
۴. جوهری تیموری، الناز و عمیدالسلام ثقه الا سلامی، حامی علی پور (۱۳۹۲). بررسی راهکارهای تامین نیازهای کودکان در عصر عمومی محله با تاکید بر ارتقاء پایداری اجتماعی، ص ۵.
۵. حق پرست، مینو و فرزین قره بیگلر، سولماز نادری اصل (۱۳۹۲). طراحی فضای شهری متأثر از تعامل کودک با محیط با تاکید بر ایجاد خلاقیت در کودکان، ص ۱۱.
۶. صادقی نائینی. بررسی ایمنی کودکان در زمین های بازی پارک های شهری (مورد خاص: پارک های محلی - ناحیه ای تهران).
۷. عزتیان، شهره (۱۳۹۴). کاربرد فرایند طراحی شهری با رویکرد مشارکتی برای ایجاد مکان های شهری کودک مدار.
۸. عزیززی، حمید و مسعود نجفی، سودا فلاح (۱۳۹۳). طراحی فضای شهری براساس تصویر ذهنی کودکان.
۹. کاشانی خو، خشایار و سارا هرزندی، ایل ناز فتح العلومی (۱۳۹۱). بررسی معیارهای طراحی مطلوب فضای شهری برای کودکان، ص ۲.
۱۰. کاشانی خو، خشایار و سارا هرزندی، ایل ناز فتح العلومی (۱۳۹۱). بررسی معیارهای طراحی مطلوب فضای شهری برای کودکان، ص ۵.
۱۱. کامل نیا و حقیر (۱۳۸۸). الگوهای طراحی فضای شبز در شهر دوستدار کودک، نمونه موردی: شهر دوستدار کودک بم.
۱۲. کربلایی، ابوالفضل و حسین غیاثوند، جمال الدین سهیلی (۱۳۹۳). بررسی ویژگی های شهر دوست داشتنی از نگاه کودکان.
۱۳. گلاسون و نیل (۲۰۰۶). ایجاد شهر دوستدار کودک.
۱۴. مبهوت، محمدرضا و زهرا یونسی، محمد حسینی (۱۳۹۳). شهر ایده آل کودکان ایرانی، ص ۵.
۱۵. مجتبی، سیدمریم و محمد ولی دار، ناهید شهسواری (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر ایجاد خلاقیت در فضاهای مرتبط با کودک، ص ۳.
۱۶. مجتبی، سیدمریم و محمد ولی دار، ناهید شهسواری (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر ایجاد خلاقیت در فضاهای مرتبط با کودک، ص ۶.
۱۷. نجفی، مسعود و اسماعیل دوبران، جمشید نور علیشاهی (۱۳۹۲). تقویت حس خلاقیت کودکان در زمین بازی، ص ۲.
۱۸. ولز جنوبی (۲۰۰۹). راه عملی خوب برای ایجاد محیط های دوستدار کودک.